

ART SAGRAT

Entre instant i eternitat

Calendari interreligiós 2003-2004

Art sagrat, entre instant i eternitat

Quan es parla de les religions, habitualment es pensa en doctrines elaborades al llarg dels temps, en preceptes morals sovint desfasats respecte de la realitat social, en ritus que soliquen la vida personal i comunitària, o també en lligams, sovint ambigus, amb el poder polític. Però no s'hauria d'oblidar la influència essencial que les religions han tingut en la història de les arts, que constitueixen una part important del patrimoni de la humanitat.

Creient o agnòstic, qui no ha sentit alguna vegada una emoció profunda davant la bellesa d'una icona, la serenitat d'un rostre de pedra, la majestat d'un temple, l'elegància d'una calligrafia, l'harmonia d'un cor o l'espectacle d'una dansa tradicional? Existeix una afinitat real entre experiència religiosa i experiència estètica, en tant que expressen alguna cosa de l'ordre de l'esperit i de l'inesmentable.

Art sagrat o art profà, l'un i l'altre troben el seu origen, proper o llunyà, en la coincidència entre religió i cultura. Tant si inscriuen la bellesa en la durada —com l'arquitectura, l'escultura i la pintura— com si es renoven a cada representació —com la música, el teatre i la dansa—, hi ha pocs àmbits artístics que siguin estranys a l'expressió religiosa.

Aquest calendari convidava a descobrir la riquesa i la força de l'art que, més enllà de les famílies religioses i de les tradicions culturals, dona testimoni de la universalitat de l'esperit humà en el seu domini de la matèria i en la seva aspiració a una superació, sigui quin sigui el nom o la forma que se li doni.

Consultors

JAIU BARCENA musulmà, Institut d'Estudis Sufís
JOAN BOTAM catòlic, Centre Eclumènic de Catalunya
ABEL CAMPS protestant baptista, diaca
PERE CASANELLAS catòlic, Societat Catalana d'Estudis Hebraics
ARIEL EDERY jueu, rabi de la comunitat jueva ATID de Barcelona
ELISABET LHEURE bahaista, Centre Bahà'i de Barcelona
JESÚS MARTÍNEZ budista, Centre Zen
HAWWA MORALES musulmana, Comunitat Islàmica Insha Allah
NATHALIE REVERDIN hindu
BABA BALDEU SINGH sikh

I un grup de 17 consultors de 12 tradicions religioses diferents de la Platàforma Interreligiosa de Ginebra.

Crédits fotogràfics

PORTADA: François Paolin/BBL; Enbriro/Seidh Nemeth; Régis Colombo; Private Collection/Bridgeman Art Library; Caves of Lascaux, Bordeaux, France/ Bridgeman Art Library; Theatre/Archive/Dagbl Oni
SERIE: Antipov/Kunasegawa; Oriental Museum, Durham University, UK/ Bridgeman Art Library
OCTUBRE: Itip/A. Gasson/ASK images • NOVENBRE: Jeremy Bright/Robert Harding; Crisotipe Boissaux
DESEMBRE: Enbriro/Seidh Nemeth • GENÈR: Suzanne Field • ABRIL: Theatre/Archive/Dagbl Oni
JUNY: François Paolin/BBL • JULIOL: Yvon Boelle • AGOST: Simon Westcott/Kobert Harding

© de l'original: ENBRIRO LAUSANNE & PLATE-FORME INTERRELIGIEUSE GENEVE, CH
© de l'edició catalana: CENTRE UNESCO DE CATALUNYA

Textos:

JEAN-CLAUDE BASSET, GINEBRA

Comandes a:

Centre UNESCO de Catalunya

* telèfon 934 589 595
* fax 934 575 851
* centre@unesccat.org
* www.unesccat.org

PVP 6 €

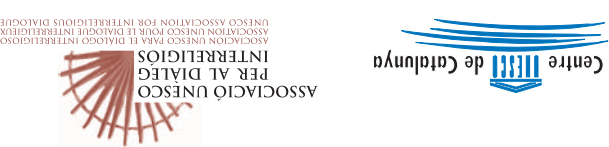

L'Any Nou a totes les latituds

2003	1 de setembre
21 de setembre	
27 de setembre	
26 d'octubre	
30 de novembre	
2004	1 de gener
22 de gener	
21 de febrer	
22 de febrer	
14 de març	
21 de març	
21 de març	
14 d'abril	
18 d'abril	

†	Inici de l'any litúrgic ortodox.
*	Inici de l'any 212 del calendari republicà instaurat l'any 1792 per la Revolució francesa i abandonat el 1805.
☸	Ros ha-Sana: Any Nou jueu 5764 des de la fundació del món.
🕉	Any Nou jain 2530 després de l'extinció de Mahavira o 2061 de l'era samvat.
✝	Ir diumenge d'Advent: inici de l'any litúrgic cristià a Occident.
*	Any Nou 2004 del calendari gregorià, basat, des del segle VI, en el naixement de Jesús (error d'uns 4 anys).
☯	Yuan Tan: Any Nou xinès, inaugura l'any del mico 4640 o 4702.
🌸	Losar: Any Nou tibetà 2131 després del primer rei tibetà.
☾	Ir de muharram: Any Nou musulmà 1425 del calendari de l'hègira del 622.
🕉	Any Nou sikh 535 després del naixement de Guru Nanak el 1469.
☸	Naw Ruz: Any Nou mazdeu 1373, coronament de Yazdegerd III el 632.
🌸	Nava Varsha: Any Nou de primavera hindu 1926 de l'era saka.
🌸	Any Nou budista l'heravada 2548 després de l'extinció de Buda l'any -544.

Editat per:

Amb la col·laboració de:

Aquest calendari ha estat concebut i dissenyat per:

Arquitectura
Tant si es tracta dels zigurrats de Mesopotàmia com de les piràmides dels maies, l'arquitectura religiosa pretén organitzar un espai de trobada entre el cel i la terra. Casa de Déu, espai de reunió, monument funerari, monestir o cova, en cada cas es busca respondre a necessitats específiques en un marc on es barregen bellesa i funcionalitat.

Escultura
Des de les deesses-mare de la prehistòria, la humanitat s'ha representat els seus déus i els seus herois mitjançant estàtues, que garanteixen la presència de la divinitat i transporten al més enllà. Algunes tradicions religioses creen símbols i altres recursos estètics per suggerir la presència i l'encontre amb allò diví i la dimensió espiritual.

Dansa
Constituïda a la vegada de música i de ritme, la dansa va aparellada amb la processó: requereix la participació de tot el cos i pot conduir a un estat de trànsit. La música i la dansa són fonamentals per assolir l'elevació espiritual, la concentració en la meditació i la pregària, i per augmentar el sentit emocional i estètic de la cerimònia o experiència religiosa.

Art i religió

Sempre ha existit un lligam estret entre art i religió. Tant és així que, des de la prehistòria de la humanitat i a totes les latituds, la inspiració religiosa ha estat una font primordial de l'expressió artística. A més, les arts han constituït un llenguatge privilegiat de la religió, al costat de la paraula o juntament amb ella. Recordar aquest lligam essencial no significa pas tornar a posar en qüestió l'emancipació relativament recent de les arts.

Què hi ha en comú, doncs, entre les perspectives estètica i espiritual si no és el desig de fer copsar allò que s'amaga més enllà de la percepció immediata? Una i altra perspectiva s'esmercen a modelar la matèria amb l'esperit, busquen inscriure un esclat d'eternitat en l'instant que passa. Una i altra donen testimoni de l'aspiració de la humanitat d'ultrapassar-se, en una cerca de sentit que brolla del trobament de la interioritat i l'exterioritat. Entre art i religió no s'hi ha de veure tant una relació de dependència com un enriquiment mutu cridat a preservar l'especificitat de cada perspectiva.

Per al qui s'interessa per les religions, la iconografia és un àmbit tan important com l'estudi dels textos, dels ritus i de l'organització comunitària, n'és la cara visible, ja que

Pintura
Des de sempre, l'ésser humà ha experimentat la necessitat de representar el diví i per fer-ho ha recorregut a codis simbòlics com les icones ortodoxes o els mandales tibetans. Si comptem totes les tradicions, la iconografia fa servir una gran varietat de suports, com el fresc, el tint, el vitrall, el mosaic, el gravat o, també, la tinta xinesa.

Festes del mes

- 6 † **Transfiguració** (19, calendari julià)
Festa ortodoxa i catòlica de la manifestació de Jesús a tres deixebles.
- 15 † **Assumpció de Maria** (catòlica)
Dormició de Maria (ortodoxa) (28, calendari julià)
Per als catòlics, assumpció de Maria, en cos i ànima, al cel.
Per als ortodoxos, misteri de la seva dormició.
- 22 ✨ **Naw Rúz** (21 de març per als mazdeus iranians)
Any Nou mazdeu 1372 per als parsis indis.
- 27 ✨ **Khordad Sal** (26 de març per als mazdeus iranians)
Els parsis indis celebren el naixement de Zaratustra.
- 30 ☯ **Xung Yüan**
Festival dels avantpassats o «esperits afamats» per als quals hom confecciona simulacres de paper.

«Esperits, els vostres secrets no són mai coneguts.
Ningú no us coneix realment.»

PROVERBI AFRICÀ

«Si cerqueu Déu, descobrireu forçosament
la bellesa; si cerqueu la bellesa, no és segur
que descobriu Déu.»

HADITH DEL PROFETA MAHOMA

Agost

2004

Dilluns	2	9	16	🌐	23	☾	30 ☯ Xung Yüan
Dimarts	3	10	17		24		31
Dimecres	4	11	18		25		
Dijous	5	12	19 † Transfiguració (cal. julià)		26		
Divendres	6 † Transfiguració	13	20		27 ✨ Khordad Sal		
Dissabte	7	14	21		28 † Dormició de Maria (cal. julià)		
Diumenge	8	☾ 15 † Assumpció de Maria	22 ✨ Naw Rúz		29		

Dansaires dogons amb les seves màscares i els seus tapalls (Mali).

Màscara i trànsit

Malgrat que les religions indígenes només impliquen oficialment el dotze per cent de la població africana —després de les esglésies cristianes i de la comunitat musulmana—, impregnen tots els aspectes de la vida social i cultural des de temps immemorials. Tot i que les seves visions del món, dels déus i del més enllà difereixen d'una ètnia a una altra, totes donen una gran importància a la pregària, al sacrifici i a la dansa sagrada. Juntament amb les estatuetses dels déus, dels esperits o dels avantpassats, les màscares i les danses constitueixen les seves principals expressions artístiques.

Des del Sàhara fins a Namíbia, no hi falten pintures rupestres a l'Àfrica, però és primer de tot mitjançant l'escultura, principalment sobre fusta, que els pobles tenen costum de representar els déus i els avantpassats que veneren.

De l'Àfrica s'ha dit que era el continent de les màscares, per raó del gran nombre que n'hi ha. La màscara, que és una veritable escultura en moviment, serveix per amagar la cara humana per representar —en el sentit de fer present— la divinitat, el dimoni, l'avantpassat o l'animal fetitxe del qual s'espera benedicció i protecció. La fabricació de les màscares està regulada per regles molt estrictes: està reservada a iniciats que es transmeten el seu art de generació en generació.

Les màscares estan estretament vinculades a les danses i a les processons que marquen les grans etapes de la vida: festes agrícoles (per la sembra i la collita), ritus d'iniciació i cerimònies funeràries. La dansa és el mitjà per excel·lència d'assegurar l'harmonia entre els móns visible i invisible; permet regenerar les forces vitals de la societat. Posant en escena els relats de creació, restaura l'ordre inicial que la negligència dels humans o l'acció dels dimonis han pertorbat. La dansa també és un suport del trànsit, en el qual el cos és totalment posseït per la divinitat.

La dansa entre els dogons

Els dogons, que viuen a l'àrea fronterera entre Mali i Burkina Faso, han conservat un bon nombre de tradicions ancestrals. Les seves màscares, la més gran de les quals arriba fins a set metres, representen animals (mamífers, ocells i rèptils), personatges (històrics o mítics) i cases, fins i tot. Per als dogons, les màscares, com els tapalls, d'un color vermell que recorda la sang, concentren una energia vital —nyama— que anima tots els éssers naturals o sobrenaturals.

Els dogons tenen un relat molt elaborat de la creació del món a partir d'un ou del qual neixen dos bessons, mascle i femella. Adoptant la forma d'una guineu, el mascle assumeix el paper de pertorbador. De totes les seves danses, la més solemne s'organitza cada seixanta anys; aquesta cerimònia itinerant posa en escena el conjunt dels personatges que intervenen en la creació del món així com els avantpassats, per tal d'assegurar la cohesió i la permanència del poble.

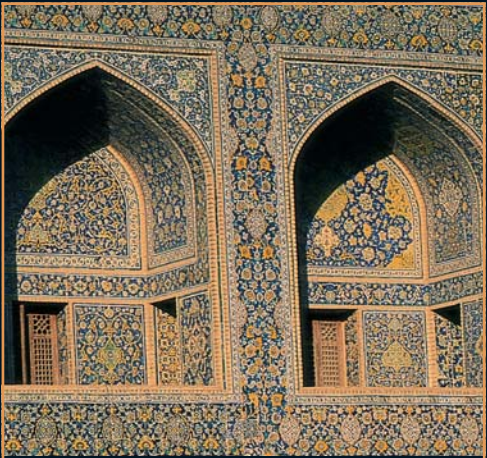

Teatre
Hi ha una evident afinitat entre cerimònia religiosa i teatre, l'una i l'altre tenen els seus actors i la seva posada en escena. A més, el teatre es caracteritza per repetir escenes d'un mite o de la història d'un poble per tal de garantir-ne la transmissió viva i de suscitar les emocions dels espectadors. Igual que la dansa o la pintura, el teatre religiós també està molt codificat.

fins i tot per a les tradicions que rebutgen les imatges, res no és prou bell per orientar l'ésser humà envers Déu o l'absolut. I és que sorgeix una paradoxa en voler representar allò irrepresentable o en voler dir allò que no pot ser dit: aquesta és la raó per la qual l'art i la paraula es retroben al voltant del símbol en tant que signe visible que transporta a una realitat invisible.

Des del moment en què s'associa a ritus o a celebracions, l'art no s'acontenta amb representar el món diví: per als fidels, el fa literalment present i accessible en el temps i en l'espai. No només és un suport privilegiat per a la transmissió d'una història, d'un missatge o d'una emoció, sinó que també esdevé el lloc d'una encarnació en un objecte, una imatge o una construcció, o el moment d'una possessió per la música o la dansa.

Només hi ha un pas —que de vegades es fa ràpidament— entre la icona en tant que finestra oberta cap a un més enllà incòpsable i l'ídol que ofereix tocar el diví, amb el risc de reduir el diví a una representació humana. Si bé determinades tradicions han denunciat amb força el risc encorregut, la majoria han vist en l'art una expressió de la cerca del diví, que afegeix a la dimensió de la veritat i de la bondat, la dimensió de la bellesa.

Arts decoratives
Al costat de les arts majors, molt sovint lligades a noms d'artistes coneguts, cal recordar l'existència del treball, sovint notable, dels artesans anònims que posen el seu art al servei del culte. Arabescs, brodats, ceràmica, estampes de llibres, gravats, terrissa i utensilis de fusta o de metall responen a exigències alhora pràctiques, estètiques i simbòliques.

Cant i música
La veu humana i, per extensió, la música instrumental són essencials en nombroses tradicions religioses d'Orient i d'Occident. Cant i música permeten expressar emocions i suscitaven estats de consciència específics. A més, es presten a una participació col·lectiva i constitutivament es caracteritzen per ser el suport de la transmissió d'un missatge.

Cal·ligrafia
L'art i la forma d'escriure tenen una funció important en les grans tradicions religioses vinculades a la transmissió d'un text sagrat i immutable; són tradicions que, a més a més, rebutgen qualsevol forma de representació gràfica o física de Déu. A mig camí entre la pintura i l'escriptura, la cal·ligrafia conjuga fidelitat a una tècnica i llibertat imaginativa de l'artista.

Vista del temple de l'illa de Miyajima a la badia d'Hiroshima (Japó).

Al Japó, els *kami*, esperits de la natura, rarament són representats: els temples són buits. Històricament l'art xintoista ha estat influït per la cort imperial i per la tradició budista. Les seves expressions clàssiques són l'escultura sobre fusta, la pintura sobre seda i la cal·ligrafia. Quan se celebren les cerimònies religioses, la cultura xintoista també s'expressa a través de la dansa, la música sagrada i el teatre —*nô*—, que integra elements de totes les tradicions religioses del país.

És, però, en l'àmbit de l'arquitectura on el xintoisme es distingeix veritablement. Hom reconeix els seus santuaris per les bigues incurvades dels seus sostres de canya i pels seus porxos —*torii*—, que els fidels franquegen saludant les divinitats del lloc. Aquestes construccions sobre pilars de fusta estan envoltades de barreres que només estan autoritzats a traspassar els sacerdots en el moment de les ofrenes.

El santuari de Miyajima

Segons la tradició xintoista, Itsukushima va néixer, juntament amb set kami més, del trobament entre Amaterasu —la gran deessa del sol— i el seu germà Susano. Se l'anomena la princesa imposadora, per la imatge de les illes muntanyoses i de les riberes rocalloses que envolten el seu domini, la petita illa de Miyajima, a 10 quilòmetres d'Hiroshima.

En aquesta illa hi ha un temple bastit harmoniosament entre el cel i l'aigua, com en dona testimoni aquesta fotografia. Al centre es distingeix el seu famós torii, en primer pla un fanal, símbol d'il·luminació, i a l'esquerra un pavelló destinat a l'espectacle nô.

Esperit i matèria

La cultura xinesa distingeix entre les arts de l'esperit —essencialment la pintura i la cal·ligrafia— i les arts que treballen la matèria, com són l'arquitectura, l'escultura o la ceràmica. L'escriptura xinesa es presta de forma natural a la cal·ligrafia, art privilegiat dels intel·lectuals. A la puresa del traç i al seu abast simbòlic s'hi correspon en l'àmbit figuratiu la riquesa de la pintura dels paisatges taoïstes, dels personatges confucians o també de les innombrables divinitats i herois de la tradició xinesa.

Al voltant dels temples i dels monuments funeraris s'hi han desenvolupat l'arquitectura i l'escultura religioses. Tant si són budistes, confucians o taoïstes, els temples presenten la mateixa estructura d'edificis construïts al voltant d'un pati. Pel que fa a l'escultura, ofereix peces molt notables de fusta, de pedra o de bronze, de formes humanes o animals.

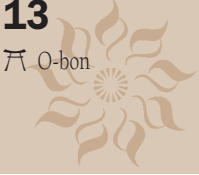
Lao Tse muntat damunt del búfal (estatueta de bronze).

Lao Tse i el seu búfal

A tot Àsia, el búfal és apreciat per la seva suavitat, per la seva força tranquil·la i la seva endurança. És un dels dotze animals que donen el seu nom a un any del calendari xinès. Per això sovint se'n troben representacions als temples i a les cases.

És dalt d'un búfal que Lao Tse emprèn la seva marxa de Xina per assolir l'Occident, el país dels immortals. A petició del guardià del darrer pas, es diu que Lao Tse va redactar els 5.000 ideogrames del Dao De Jing, el llibre del camí de la virtut.

Festes del mes	
2	 Asala* Festa theravada del primer sermó de Buda en un parc proper a Benarès a l'inici de tres mesos de reclusió monacal durant el monsó.
7	 Parlament de les Religions del Món (del 7 al 13, a Barcelona) El Parlament de les Religions del Món és la trobada interreligiosa mundial amb més ressò i diversitat. En ell s'expressa la voluntat de les tradicions religioses d'aconseguir un món més just, pacífic, sostenible i humà a través del diàleg honest i confiat.
9	 Martiri del Báb Commemoració amb lectures i pregàries de l'execució del Báb a Tabriz (Iran) el 9 de juliol de 1850.
13	 O-bon (del 13 al 15 de juliol) Durant tres dies els esperits dels morts són acollits amb danses a les cases i als pobles.
21	 Cho kor Duchen* Al Tibet, festa del primer sermó de Buda celebrada amb grans processons.
27	 Dejuni del 9 d'Av Dia del dejuni després de tres setmanes en què s'evoken les catàstrofes de la història jueva.
* Pendent de confirmació oficial.	

Juliol						2004
Dilluns		5	12 	19	26	
Dimarts		6	13 𐍌 O-bon	20	27 	Dejuni del 9 d'Av
Dimecres		7 𐍌 Parlament de les Religions del Món	14	21 	28	
Dijous	1	8 	15	22	29	
Divendres	2 𐍌 Asala	9 𐍌 Martiri del Báb	16	23	30	
Dissabte	3	10 	17 	24	31 	
Diumenge	4	11 	18	25 	1 d'agost	

Missa celebrada a la basílica de Santa Maria Magdalena a Vézelay (Estat francès).

Art i encarnació

Si bé l'Occident cristià va viure els tres primers segles de la seva història (del segle I al segle III) gairebé en la clandestinitat, després va desenvolupar el seu art en contacte amb Grècia i Roma, passant per alt la prohibició d'imatges i d'estàtues que estipulava la Llei de Moisès. L'art cristià, avesat totalment a la lloança del Déu encarnat en Jesucrist, per al qual res no és massa bell, també té un vessant pedagògic: busca alimentar la fe dels fidels.

Des de les esglésies romàniques fins als edificis religiosos contemporanis, passant per les catedrals gòtiques i els monuments barrocs, totes les pedres parlen de fe: la planta en forma de creu, l'impuls dels campanars cap al cel. Per la seva banda, les portes i els capitells, els vitralls que filtren la llum, els retaules damunt dels altars, les estàtues, els frescos i els mosaics mostren les etapes de la història de la salvació.

Des de les catacumbes fins a les obres contemporànies, la pintura és un llenguatge privilegiat per a la fe cristiana. I és que la major part dels personatges i de les escenes bíbliques han estat fixades en teles o damunt la pedra; Jesús i la Verge Maria són de bon tros els més representats.

Per altra banda, la música i el cant, ja sigui monòdic (per exemple el gregorià) o polifònic, són expressions integrades de forma natural a la litúrgia. Fins i tot el teatre i els seus artistes, marginats durant molt de temps, a l'edat mitjana van conquerir l'atri de les esglésies, i als segles XVI i XVII es van tractar regularment temes cristians al teatre clàssic i també han estat tractats a la comèdia musical o al cinema.

No es pot deixar d'esmentar l'art popular, inspirat pels *via crucis*, per la veneració de Maria, de les santes i els sants, o pel gust dels miracles i també, en contraposició, per l'afany de simplicitat manifestat des del segle XIX pels catòlics cristians i avui dia recuperat per la majoria catòlica romana.

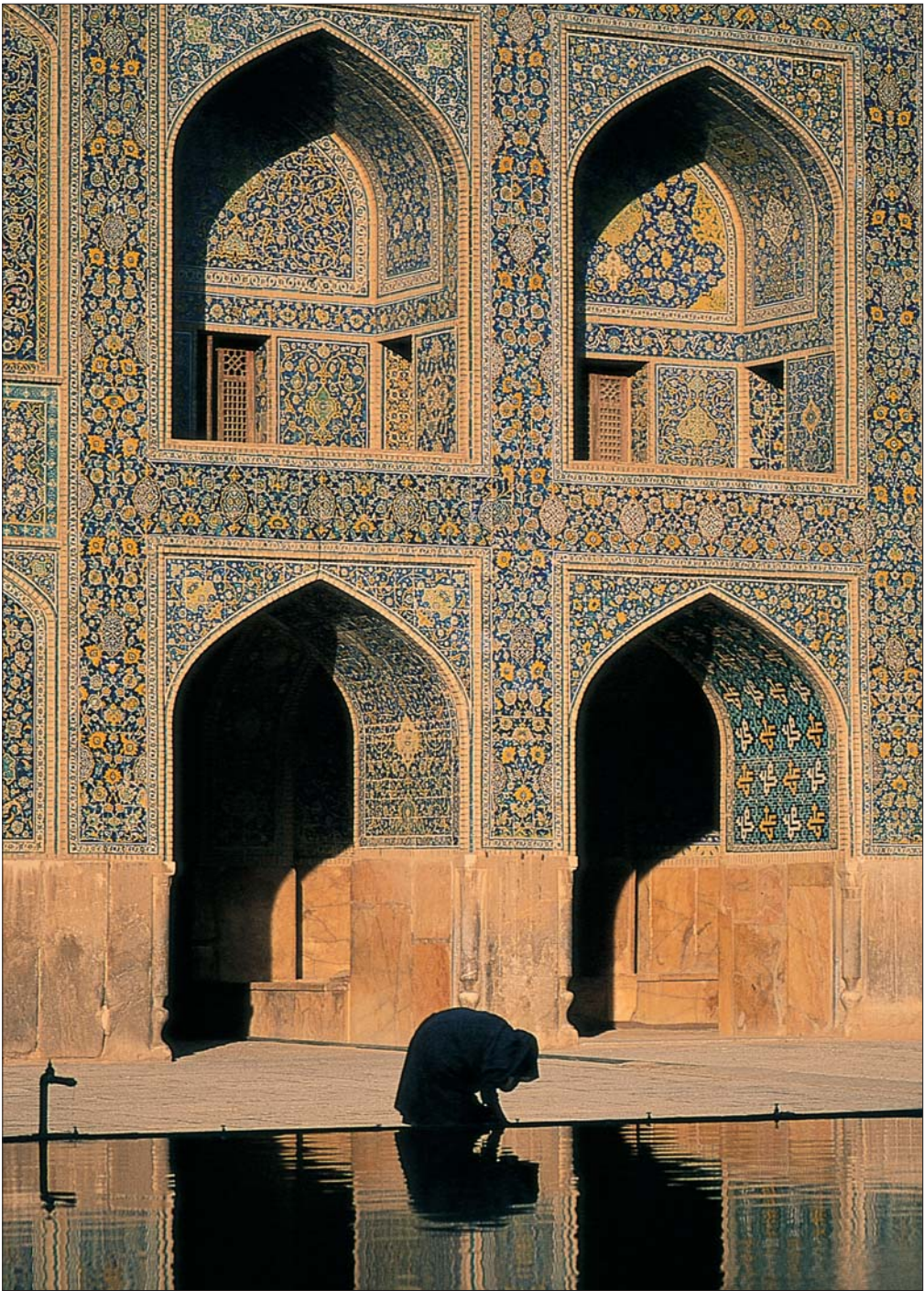
Quan la pedra esdevé pregària

Construïda entre els segles XI i XIII, la basílica de Vézelay és un tresor d'art borgonyó, famós per la riquesa de l'escultura i dels seus timpans (evoquen les tres festes principals: el naixement de Jesús per Nadal, la seva resurrecció per Pasqua i el do de l'Esperit de Déu a la Pentecosta), així com dels seus nombrosos capitells, que la converteixen en un veritable catecisme tallat en pedra.

La basílica, que fou consagrada pels monjos a Santa Maria Magdalena, és predominantment romànica llevat del transsepte i de la part alta del cor, que són d'estil gòtic (vegeu l'arc agut de les finesstres a la fotografia). Quan hom penetra en un edifici com aquest, la mirada queda atreta de manera natural per la llum que ve de dalt.

Festes del mes	
1	 Guru Grant Sahib Festa del llibre sagrat dels sikh.
1	 Paryushana-parva (del 23 d'agost a l'1 de setembre) Estricta observança que desemboca en la confessió dels pecats del dia més sagrat de l'any jain.
8	 Nativitat de Maria (21, calendari julià) Festa ortodoxa i catòlica del naixement de Maria, mare de Jesucrist.
8	 Festa Nacional d'Andorra
11	 Xung Xiu Festival de tardor en honor de la lluna, famós pels seus pastissets.
11	 Diada Nacional de Catalunya
14	 Exaltació de la creu (27, calendari julià) Gran festa ortodoxa i catòlica del descobriment de la creu per part d'Helena, l'any 326.
23	 Xubun no hi / Higan Festa japonesa de l'equinocci: els budistes visiten els temples i els cementiris.
23	 Naixement de Confuci (del -551? al 479) Venerat mestre Kong.
24	 Isra'a ual-Mi'raj* Viatge nocturn de la Meca a Jerusalem i ascensió celeste de Mahoma.
27	 Roix ha-xanà (27 i 28 de setembre) Any Nou (primer de tixri) 5764, record de la creació del món i de la sobirania de Déu.
27	 Navaratri / Durga Puja (del 27 de setembre al 5 d'octubre) Nou nits de combat de la deessa Durga/Kali contra el dimoni i victòria al desè dia (Dassera).
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna	

Setembre2003					
Dilluns	1 Guru Grant Sahib Paryushana-parva	8 Nativitat de Maria Festa Nacional d'Andorra	15	22	29
Dimarts	2	9	16	23 Xubun no hi / Higan Naixement de Confuci	30
Dimecres	3 	10 	17	24 Isra'a ual-Mi'raj	
Dijous	4	11 Xung Xiu Diada Nacional de Catalunya	18 	25	
Divendres	5	12	19	26 	
Dissabte	6	13	20	27 Roix ha-xanà Navaratri / Durga Puja Exaltació de la creu (cal. julià)	
Diumenge	7	14 Exaltació de la creu	21 Nativitat de Maria (cal. julià)	28	

Dona davant de la bassa de la Mesquita de l'Imam, a Esfahan (Iran).

Art i fervor

La bellesa és un dels 99 noms o atributs d'Al·là. Si bé la representació d'éssers animats no és explícitament prohibida en l'islam, tradicionalment l'artista musulmà ha destacat en l'art abstracte i estilitzat, i ha evitat la representació humana o animal d'acord amb la citació o hadith del profeta Mahoma, que adverteix els artistes contra aquest tipus d'imatges, per tal que no caiguin en la idolatria. Amb tot, trobem imatges en el delicat art de la miniatura d'origen persa —que tracta temes profans i religiosos, però evita donar un rostre al Profeta de l'Islam— així com en l'art miniaturista mongol, en el qual sí que s'hi han trobat il·lustracions amb retrats del Profeta, considerats com a manuscrits que narren fets històrics amb propòsits pedagògics.

Atesa la importància primordial de l'Alcorà per als musulmans, l'escriptura en general i la cal·ligrafia en particular ben aviat van tenir una importància decisiva, també pel fet que, per altra banda, les lletres àrabs es presten de manera natural a tota mena d'adaptacions i de floritures. La primera pàgina de les edicions manuscrites de l'Alcorà sovint és una obra mestra i els versets de l'Alcorà habitualment decoren les parets i les portes de les mesquites.

Juntament amb la cal·ligrafia, l'arquitectura és un art major de l'islam. Està dedicada prioritàriament a la construcció de mesquites, però també de palaus, medines i socs. Minarets, cúpules, voltes i arcades donen testimoni d'un notable domini dels volums i de les formes. Pel que fa a la sala de pregària, la seva simplicitat es conjuga amb les diferents cultures àrab, persa, turca i índia, i va de l'extrema sobrietat a la profusió de motius decoratius refinats.

Els musulmans també s'han cultivat en altres arts relacionades amb la pràctica religiosa, com ara la tapisseria, les faiances i també les arts tèxtils. Els sufis, per la seva banda, estableixen un lligam estret entre l'art i la fe a través del cant, de la música o del gir.

La Mesquita de l'Imam, a Esfahan

Construïda cap al 1600 i dedicada al dotzè imam —l'imam amagat però misteriosament present que els musulmans xiïtes esperen veure retornar—, la Mesquita de l'Imam, situada al sud de la gran plaça del mateix nom, a Esfahan, constitueix una joia de l'art islàmic. Dues portes monumentals, flanquejades per quatre minarets, donen accés a un gran pati a cel obert dominat per una cúpula de 54 metres d'alçada ornamentada amb faiances blaves.

La doble filera d'arcades també està decorada amb mosaics i faiances de motius florals. El reflex de la bassa destinada a les ablucions subratlla l'harmonia de les formes i dels colors que es desprèn de l'edifici.

Festes del mes

3

☸

Sangyepa*

Al Tibet, 8 dies després del naixement de Buda, gran festa de la seva il·luminació i de la seva extinció.

3

☸

Poson

Festa de l'arribada del budisme a Sri Lanka.

6

✝

Tots Sants

Festa ortodoxa en honor dels sants, dels màrtirs i dels doctors de l'Església.

10

✝

Corpus Christi

Festa catòlica del sagrament del cos i de la sang de Crist, amb processó.

14

☸

Dia dels Refugiats

Instaurat per l'Alta Comissaria de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR).

22

☯

Tuan Yang Xien

Tradicional cursa d'embarcacions decorades en forma de drac.

* Pendent de confirmació oficial.

«La més alta destinació de l'art és la que té en comú amb la religió i la filosofia. Com aquestes, és un mode d'expressió diví, de les necessitats i exigències més elevades de l'esperit.»

G. W. F. HEGEL (1770-1831)

Juny2004					
Dilluns	31 de maig	7	14☸ Dia dels Refugiats	21	28
Dimarts	1	8	15	22☯ Tuan Yang Xien	29
Dimecres	2	9☾	16	23	30
Dijous	3☸ Sangyepa☸ Poson☹	10✝ Corpus Christi☹	17☹	24	
Divendres	4	11	18	25☽	
Dissabte	5	12	19	26	
Diumenge	6✝ Tots Sants (ortodox)	13	20	27	

El Béjart Ballet Lausanne balla La consagració de la primavera, amb música d'Igor Stravinsky.

L'art de la dansa

Per Plató la dansa té un origen diví. És alhora moviment i signe; el gest n'és el llenguatge i el cos, l'instrument. D'origen popular, la dansa va passar per la cort dels prínceps abans de guanyar-se l'escena dels teatres en tant que ballet clàssic amb un codi ben establert. La dansa juga amb les oposicions, busca l'harmonia superant el desordre; en desafiar les lleis de la pesantor, persegueix la superació de la naturalesa humana.

La dansa moderna, nascuda als Estats Units d'Amèrica, i més tard la contemporània donen més llibertat i expressivitat al cos i

a la imaginació. La consagració de la primavera, d'Igor Stravinsky (1882-1971), és una peça de ballet en dos quadres inspirats en la Rússia pagana; es tracta d'una obra revolucionària que va provocar un gran aldarull quan es va estrenar a París, el 1913, però va obtenir un gran èxit a les següents representacions.

Animat per l'afany de fer del ballet un “teatre total”, el coreògraf Maurice Béjart (nascut el 1927) va reestrenar el 1959 La consagració de la primavera, i des d'aleshores ha recreat aquesta obra major de la dansa moderna en diverses ocasions.

Art i abstracció

D'inspiració essencialment grega, l'art occidental situa l'ésser humà al centre de les seves preocupacions a imatge de la Venus de Milo i de les estàtues amb cos humà idealitzat. L'art de la Grècia antiga relaciona la humanitat amb els déus dins dels temples, però també amb les seves passions i amb la mort en el seu teatre. Els romans van ser més constructors, com el seu imperi. A partir del segle IV i durant un mil·lenni, pren el relleu l'art cristià, que domina l'escena occidental de forma incontestable tant en l'àmbit de l'arquitectura i de l'escultura com de la pintura.

Nascut a principis del segle XV a Florència, el moviment del Renaixement és un humanisme que es vincula amb l'antiguitat grecoromana i privilegia la bellesa de les formes: el cos s'anima d'una gràcia i d'un dinamisme nous. En resulta un dels cims de l'art occidental, on es barregen estretament temes religiosos i profans. La cèlebre estàtua de David esculpida per Miquel Àngel (1475-1564) o la pintura de Leonardo da Vinci (1452-1519) en són exemples excel·lents.

Els segles següents veuen com les arts s'emancipen progressivament de la tutela cristiana. El que és cert per a l'arquitectura, la pintura i l'escultura, també ho és per al teatre i la música. Només la dansa, denunciada per l'Església, i, més recentment, la fotografia i el cinema no han tingut una arrel religiosa.

A principis del segle XIX es passa a una altra etapa amb el pas de l'art figuratiu a l'art abstracte inaugurat pel cubisme. A partir d'aleshores, els artistes juguen amb les formes i els colors sense altra referència a la realitat que el seu món intern. Paral·lelament, l'art occidental coneix una profunda renovació sota la influència de les altres cultures, principalment africanes i asiàtiques.

Festes del mes					
5	☸	Divali Festa de la llum, amb obsequis, que marca l'alliberament del sisè guru.			
5	ॐ	Dassera (desè dia): Victòria sobre el dimoni.			
6	☸	Yom Kippur Dia del Perdó. Dia de dejuni, avaluació de la conducta pròpia, penediment i reflexió.			
9	✳	Dia de la Comunitat Valenciana			
10	☾	Lailat al-Bara'a* Nit del perdó, en què els musulmans recorden els seus morts.			
11	☸	Sukkot (11 i 12 d'octubre, fins al 18) Festa de les tendes (cabanyelles), record de la protecció divina durant l'estada de 40 anys al desert dels hebreus (processó d' Hoixanà Rabbà i festa de cloenda de Xemini Atséret).			
12	✳	Setmana de pregària interreligiosa per la pau , fruit d'una iniciativa britànica.			
19	☸	Simhat Torà “Joia de la Torà”, celebració de la finalització del cicle anual de lectura del Pentateuc i inici de la seva lectura.			
20	☸	Naixement del Báb Aniversari del naixement (20 d'octubre del 1819) del precursor de Bahá'u'lláh a Shiraz (Iran).			
25	ॐ	Divali/Depāvali (del 25 al 27 d'octubre) Festa de la llum i de la deessa de la prosperitat Lakxmi. Any Nou de tardor.			
25	☸	Divali Festa índia celebrada també pels jains.			
25	☸	Vira-Nirvana Mahavira assoleix el nirvana.			
26	☸	Any Nou jain Any nou 2530 des de l'extinció de Mahavira o 2061 de l'era <i>samvat</i> .			
27	☾	Ramadà* (del 27 d'octubre al 26 de novembre) Mes de dejuni total i d'abstinència des de l'alba fins a la posta del sol.			
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna.					

Octubre						2003
Dilluns		6 ☸ Yom Kippur	13	20 ☸ Naixement del Báb	27 ☾ Ramadà	
Dimarts		7	14	21	28	
Dimecres	1	8	15	22	29	
Dijous	2 ॐ Durga Puja	☾ 9 ✳ Dia de la Comunitat Valenciana	16	23	30	
Divendres	3	10 ☾ Lailat al-Bara'a	☸ 17 ☸ Hoixanà Rabbà	24	31	
Dissabte	4	11 ☸ Sukkot	18 ☸ Xemini Atséret	☾ 25 ॐ Divali ☸ Divali ☸ Vira-Nirvana		
Diumenge	5 ☸ Divali ॐ Dassera	12 ☸ Sukkot ✳ Pregària per la pau	19 ☸ Simhat Torà	26 ☸ Any Nou jain		

Pintura i arquitectura

L'art sikh deu la seva existència a tres personatges: el seu fundador i primer guru, Nanak (1469-1539), el desè guru, Gobind Singh (1666-1708), que va reorganitzar la comunitat, i, finalment, el maharajà del Punjab Ranjit Singh (1780-1839). Aquest últim va ser protector de la comunitat i de les arts, en particular la música, la pintura, la joieria i l'arquitectura d'inspiració musulmana i hindú. La música acompanya els poemes inspirats en els gurus i la pintura està dedicada essencialment als seus retrats així com a les escenes de la vida de Nanak.

Pel fet que els sikhs sempre s'han prohibit fabricar estàtues per por de la idolatria, l'arquitectura dels *gurdwara*, els llocs de pregària sikh, té més similitud amb la mesquita que amb el temple hindú: els edificis estan formats per una sala quadrada on es reuneixen els fidels, davant d'una estrada sobre la qual hi ha el llibre sagrat; estan coberts per una cúpula i guarnits amb decoracions estilitzades i no figuratives.

Dona davant del Temple d'Or d'Amritsar, a la regió del Punjab (Índia).

Adinatha, el primer Tirthankara

Adinatha, el primer Senyor, és el títol donat al primer Tirthankara de l'edat cosmològica actual. Té una gran popularitat ja que està considerat com el fundador de la societat humana. En absència de Déu suprem i de revelació, va ser ell qui va obrir el camí o el gual que permet travessar el riu dels renaixements per assolir l'altra riba.

El Temple d'Or

L'estructura d'aquest temple, anomenat originàriament Harimandir, data del 1764; va ser recobert d'or a l'època de Rajit Singh i va ser objecte d'alguns afegits al segle XIX. La construcció és al mig d'una bassa que es diu que és de nèctar —amritsar—, que ha donat el seu nom a la ciutat i que garanteix a aquest edifici daurat uns reflexos sorprenents.

Per una passarel·la s'accedeix, sense distinció de sexe, de casta o de religió, a la sala on hi ha el llibre sant —considerat com l'onzè i últim guru— i on ressona sense parar la invocació del Déu únic Ik on kar.

Art i ascesi

Estàtua d'Adinatha, decorada amb flors i traços de pintura, del temple de Delwara, situat al cim del Mont Abu (Rajasthan, Índia).

Si bé en un principi els jains van construir estupes a la manera dels budistes i van habilitar un cert nombre de coves, les seves principals realitzacions arquitectòniques són els temples, comparables als dels hindús, però dedicats als *Tirthankara*, creadors de guals, als quals també s'anomena *Jina*, vencedors.

Els vint-i-quatre mestres espirituals —sobretot Mahavira, contemporani de Buda—, així com determinats deixebles de renom han estat objecte de nombroses escultures, de vegades monumentals. Il·lustren els principis de despul·lament, de no-violència i d'impassibilitat tan volguts pels jains. Finalment, la pintura mural i les miniatures que guarneixen fulles de palmera o manuscrits constitueixen un altre art jain, àmpliament dedicat a la vida de Mahavira.

Festes del mes	
1	✳️ Festa del Treball Festa internacional del treball i de la lluita sindical (origen: Chicago, 1886).
2	🌙 Maulid al-Nabi / Mulud* Festa popular del naixement del profeta Mahoma el 570.
4	🌀 Vesak / Visakha Dia de Buda, principal festa theravada del naixement, la il·luminació i l'extinció de Buda.
9	✳️ Inici del Fòrum Barcelona 2004 www.barcelona2004.org . 141 dies d'actes, congressos i diàlegs al voltant de les condicions de la pau, la diversitat cultural i el desenvolupament sostenible.
20	✝️ Ascensió Elevació de Jesús prop de Déu, 40 dies després de la resurrecció.
23	🌀 Declaració del Báb Aniversari de la proclamació del precursor de Bahá'u'lláh.
26	🕊️ Xavuot (26 i 27 de maig) Festa de les Setmanes o de la Pentecosta, donació de la Torà al Sinai.
29	🌀 Ascensió de Bahá'u'lláh Mort de Bahá'u'lláh, el 29 de maig de 1892 a Bahji, prop d'Akko (Israel).
29	✈️ Zartusht-no Diso Per als parsis indis, mort de Zaratustra.
30	✝️ Pentecosta** Do de l'Esperit als apòstols i a l'Església, seguit del diumenge de la Trinitat. Ortodòxia: festa de la Trinitat, seguida del do de l'Esperit a l'Església (dilluns, 31 de maig)
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna. ** Aquest any, les dates de Pasqua i de les festes que hi estan vinculades coincideixen en el calendari julià i en el gregorià.	

Maig2004					
Dilluns		3	10	17	24
Dimarts		4🌀 Vesak / Visakha	11🌙	18	25
Dimecres		5	12	19🌀	26🕊️ Xavuot
Dijous		6	13	20✝️ Ascensió	27🕊️ Xavuot (2n dia)🌙
Divendres		7	14	21	28
Dissabte	1✳️ Festa del Treball	8	15	22	29🌀 Ascensió de Baha'u'lláh ✈️ Zartusht-no Diso
Diumenge	2🌙 Maulid al-Nabi 🌀 Ridván (12è dia)	9✳️ Inici del Fòrum Barcelona 2004	16	23🌀 Declaració del Báb	30✝️ Pentecosta

Dona pregant davant de l'iconòstasi d'una església ortodoxa de Tbilisi (Geòrgia).

Icona i presència

Les arts ortodoxes estan totes al servei de la divina litúrgia. Aquest és el cas de l'arquitectura, amb les plantes en forma de creu i les voltes que evocuen el cel, i també del cant, ressò dels cors celestials. No és pas diferent per a l'art figuratiu que s'expressa en els frescos, els mosaics i les icones, sense oblidar els baixos relleus. A diferència de l'Occident cristià, la tradició ortodoxa no comprèn estàtues, seguint la prohibició de fer imatges tallades enunciada a la Llei de Moisès.

Tot i haver-se desenvolupat entre els segles IV i V, les imatges santes es van tornar a posar en qüestió per raó de la crisi iconoclasta del segle VIII, provocada per l'acusació d'idolatria. Amb tot, això no va evitar que més tard aquestes imatges s'imposessin a la pietat i a la teologia ortodoxes.

La realització de les icones exigeix una tècnica particular i la seva pintura obeeix a codis precisos (formes, colors, personatges). Els grans temes són les principals escenes de l'Evangeli —des de l'Anunciació fins a la Pentecosta—, de l'Antic Testament i de la vida dels sants, així com les cares de Jesús i de la Verge, Mare de Déu.

Basades en la convicció que Jesucrist és la imatge —en grec, *eikonas*— visible del Déu invisible, les icones no solament tenen un valor pedagògic, sinó que també són una finestra oberta a la presència divina al si de la humanitat.

Per la seva banda, les esglésies orientals —armènia, copta i etiop, siriana i assíria— comparteixen la mateixa tradició iconogràfica segons modalitats que els són pròpies. Cal assenyalar en particular l'arquitectura i les il·lustracions armènies, les icones coptes i també les pintures i les creus esculpides etiops.

L'art de l'iconòstasi

D'origen rus, l'iconòstasi —en grec, imatge o icona dempeus— va ser adoptat pel conjunt de les esglésies d'Orient per separar la part reservada als fidels de l'altar on oficien sacerdots i diaques.

Format per un o més rengles d'icones que representen els personatges de la Bíblia i els protec-

tors de l'Església, l'iconòstasi amaga tot deixant entreveure el misteri de la presència de Déu.

Es pot reconèixer en la fotografia, a l'esquerra i a la dreta de la porta central oberta en el moment de la litúrgia, la Verge amb l'infant Jesús i Crist, mentre que les dues portes laterals són el suport de figures angelicals.

Festes del mes	
1	✝ Tots Sants Gran festa catòlica dels sants i les santes de l'Església, seguida de la commemoració dels difunts.
2	✝ Festa de la Reforma En record de la presentació de les 95 tesis de Martí Luter el 31 d'octubre del 1517.
8	☪ Naixement del Guru Nanak El 1469 al Punjab, 1r dels deu fundadors sikhs.
8	🌀 Kathina Festa theravada que va marcar el final de la reclusió monacal amb la donació als monjos d'un vestit anomenat <i>kathina</i>.
12	🌀 Naixement de Bahá'u'lláh Aniversari del naixement del fundador de la fe bahaista, el 12 de novembre del 1817 a Teheran.
16	🌀 Lhabab Festa tibetana del retorn de Buda al regne celestial on ha impartit els seus coneixements.
21	✝ Presentació de Maria (3 de desembre del calendari julià) Festa ortodoxa de la presentació de Maria al Temple de Jerusalem.
23	🌙 Lailat al-Qadr* Nit del Destí o de la revelació de l'Alcorà que hom recita a les mesquites.
25	🌙 Aid al-Fitr* Segona de les grans festes musulmanes, marcada per la joia del final del dejuni de Ramadà.
25	✳ Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència contra les Dones
30	✝ Advent (4 diumenges abans de Nadal) Preparació del naixement de Jesús, el dia de Nadal, i espera del seu retorn.
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna.	

Novembre						2003
Dilluns		3	10	17	☾	24
Dimarts		4	11	18		25 🌙 Aid al-Fitr ✳ Dia Int. per a l'Eliminació de la Violència contra les Dones
Dimecres		5	12 🌀 Naixement de de Bahá'u'lláh	19		26
Dijous		6	13	20		27
Divendres		7	14	21 ✝ Presentació de Maria		28
Dissabte	1 ✝ Tots Sants	☾8 ☪ Naixement de Guru Nanak 🌀 Kathina	15	22		29
Diumenge	2 ✝ Commemoració dels difunts ✝ Festa de la Reforma	9 ☺	16 🌀 Lhabab	23 🌙 Lailat al-Qadr	🌀30	☾ ✝ Advent

Concert de Nadal ofert per l'Orquestra de Cambra de Lausana i pel Cor Pro Arte (Suïssa).

Art coral

El cant coral correspon d'una forma natural a la sensibilitat protestant, perquè tot ell està al servei de la paraula de Déu i té una dimensió essencialment comunitària. A més, no infringeix la prohibició bíblica de les imatges; finalment, troba la seva inspiració tant en els salms com en els evangelis, la qual cosa ha contribuït en gran mesura a la seva difusió a través de tot el nord d'Europa. A la fotografia, un cor profà interpreta la Missa en si de J. S. Bach a la catedral de Lausana, un monu-

ment gòtic del segle XIII dedicat al culte protestant des de la Reforma.

En un moment en què la gent dubta a l'hora d'assistir al culte dominical, els concerts espirituals coneixen una gran afluència de públic molt divers i, gràcies als cantaires que hi dediquen molt del seu temps, aquesta tradició coral es manté viva en una societat en via de secularització avançada.

Art i sobrietat

Si bé l'art cristià occidental és d'una immensa riquesa en la versió catòlica, no passa el mateix en la seva dimensió protestant. Efectivament, la reforma del segle XVI va denunciar les imatges com a font d'idolatria i va desenvolupar una tradició centrada en la paraula —ja sigui humana o divina— llegida, pregada i ensenyada. La destrucció de nombroses obres d'art va portar a un menyspreu per l'art religiós dins de les esglésies calvinistes o, pel cantó luterà, a una utilització de la imatge com un simple mitjà pedagògic, principalment en forma de gravats i de pintures, enaltidores de versets bíblics.

En l'àmbit de l'arquitectura i de la disposició dels edificis religiosos, els corrents reformistes i evangèlics d'inspiració calvinista són els que mostren sobrietat. Els luterans i, encara més, els anglicans van conservar un major nombre d'elements anteriors a la Reforma, tant en la decoració com pel que fa al desenvolupament del culte.

És, sens dubte, en l'àmbit musical que la tradició protestant ha aportat la seva contribució artística més notòria, en forma de salms i càntics d'inspiració bíblica, de cant coral i de música d'orgue per acompanyar el servei religiós. Tant és així que el nom de Bach, tant si es tracta del famós compositor Johan Sebastian Bach (1685-1750) com dels altres membres de la seva família, es manté com una referència en matèria de música per a orgue i de cant coral. En un altre registre, els cants espirituals negres dels esclaus negres americans van donar un nou impuls al cant d'inspiració baptista.

D'una manera general, es pot dir que, si bé d'artistes protestants no en falten —es pot esmentar, per exemple, els pintors Albrecht Dürer (1471-1528), Lucas Cranach (1472-1553) i Rembrandt (1606-1669)—, és obligat constatar que la majoria rarament van ser encoratjats per les esglésies i que en van viure al marge.

Festes del mes					
2	 Mahavira Jayanti Naixement l'any 599 aC de Mahavira.				
4	 Setmana Santa* (del 4 a l'11 d'abril) Des del dia de Rams (entrada a Jerusalem) a Pasqua (resurrecció de Jesús) amb el Dijous Sant (últim sopar), Divendres Sant (crucifixió) i Dissabte Sant (sepultura).				
4	 Xing Ming Festival de la llum.				
6	 Pesah (del 6 al 13 d'abril) Pasqua jueva, alliberament dels fills d'Israel de l'esclavitud d'Egipte.				
7	 Anunciació (calendari julià) Festa ortodoxa i catòlica de l'anunci fet a Maria del naixement de Jesús.				
8	 Hanamatsuri Festival de les flors.				
8	 Naixement de Buda Gautama el 565 aC (festa mahayana).				
14	 Baisakhi Festa de la fraternitat sikh (Khalsa).				
14	 Nava-Varsha / Sithrabahnu-Varsha Any Nou solar (1926).				
18	 Any Nou theravada Any Nou 2548 després de l'extinció de Buda el 544 aC.				
21	 Ridvân (del 21 d'abril al 2 de maig) Proclamació el 1863 de Bahá'u'lláh.				
22	 Akshaya-tritiya Festa de l'almoina al primer Tirtankara.				
23	 Sant Jordi Dia del Llibre.				
* Aquest any, les dates de Pasqua i de les festes que hi estan vinculades coincideixen en els calendaris julià i gregorià.					

Abril					
Dilluns		5 	12 Pesah (7è dia) 	19 	26
Dimarts		6 Pesah	13 Pesah (8è dia)	20	27
Dimecres		7 Pesah (2n dia) Anunciació (cal. julià)	14 Baisakhi Nava-Varsha / Sithrabahnu-Varsha	21 Ridvân	28
Dijous	1	8 Dijous Sant Hanamatsuri Naixement de Buda	15	22 Akshaya-tritiya	29 Ridvân (9è dia)
Divendres	2 Mahavira Jayanti	9 Divendres Sant	16	23 Sant Jordi	30
Dissabte	3	10 Dissabte Sant	17	24	
Diumenge	4 Rams Xing Ming	11 Pasqua	18 Any Nou theravada 2548	25	

«Sempre m'ha semblat i encara m'ho sembla que la Bíblia és la font més gran de poesia de tots els temps. Des d'aleshores he buscat aquest reflex en la vida i en l'art.»

MARC CHAGALL (1887-1985)

Manuscrit hebreu de l'Hagadà, realitzat a Barcelona al segle XIV.

Art i idolatria

La posició jueva respecte de la producció artística és ambivalent, com a la Bíblia, on hom troba tant la prohibició de qualsevol representació humana o animal pel temor a la idolatria, com descripcions detallades del Tabernacle i del Temple de Jerusalem, on es parla de querubins (éssers celestes alats).

Molts artistes jueus van crear imatges i estàtues a Israel durant l'antiguitat i el període bíblic, tant decoratives com per al culte. Amb el temps, els rabins van establir la distinció següent: l'escultura i la pintura figurativa queden prohibides, mentre que els gravats, els mosaics i els baixos relleus còncavs, són acceptats. Així, les sinagogues contenen un gran nombre de decoracions i ornaments.

Essent com és la religió del llibre que es llegeix, es medita i es reinterpreta contínuament, el judaisme s'ha destacat en el camp de la cal·ligrafia, la il·lustració i la miniatura. Els manuscrits de l'Hagadà (litúrgia de l'àpat de Pasqua, vegeu el requadre) o els contractes de casament —*quetubà*—, ricament il·lustrats, en donen testimoni.

En l'àmbit musical, la pregària a la sinagoga, en ocasió de les festes, deixa un espai al xantre i, de vegades, al cor. En el període medieval es rebutja, però, la música instrumental, que fou plenament desenvolupada en el període bíblic i que ha estat reintroduïda en les comunitats liberals o reformades.

A partir del segle XIX, molts jueus es van distingir en les arts. Pel que fa a l'art pictòric, Marc Chagall (1887-1985) reinterpreta en els seus dibuixos, pintures i vitralls escenes de la Bíblia o de la vida jueva. En l'àmbit musical, compositors com Arnold Schoenberg (1874-1951) i Ernst Bloch (1880-1959) deixen que ressoni l'ànima jueva en les seves creacions.

Manuscrit de l'Hagadà

Cada any a la primavera, la festa de la Pesah —o festa de la Pasqua— rememora la sortida d'Egipte conduïda per Moisès. És l'ocasió d'un àpat de família ritual —séder—, que segueix un ordre que apunta a reactualitzar aquest esdeveniment històric no com una part del passat llunyà, sinó del present d'Israel i de la humanitat que espera ser totalment alliberada.

La miniatura que figura en aquest manuscrit il·lustra la taula presidida pel pare de família. S'hi distingeix la plàtera de l'àpat i les garrafes que contenen el vi que es beu en quatre moments i l'aigua per rentar-se les mans (vegeu la petita escena de la part inferior). Les il·lustracions que ornamenten la pàgina estan plenes d'animals i de vegetals finament treballats.

Festes del mes	
1	✳ Dia Mundial de la Sida Jornada proposada per l'OMS des del 1987 per recordar la pandèmia de la sida.
3	✝ Presentació de Maria (calendari julià) Festa ortodoxa de la presentació de Maria al Temple de Jerusalem.
6	✳ Dia de la Constitució Espanyola
8	✝ Immaculada Concepció de Maria Festa catòlica de Maria, concebuda sense pecat original.
8	🌀 Bodhi Festa mahayana del desvetllament de Gautama esdevingut Buda (Despert) sota l'arbre de la il·luminació.
10	✳ Dia dels Drets Humans Diada de les Nacions Unides a favor del respecte dels drets humans arreu del món.
20	🕯 Hanukkà (del 20 al 27 de desembre) Festa de la llum en record de la consagració del Temple profanat (164 aC).
25	✝ Nadal (7 de gener, calendari julià) Gran festa del naixement de Jesús que es comença a celebrar el dia 24 al vespre.
29	✈ Zartusht-no Diso A Iran, mort de Zaratustra.

«L'art, tot i ser un objectiu per ell mateix, també és un mitjà, com la religió, pel qual es revela i es pot contemplar l'universal.»

PIET MONDRIAN (1872-1944)

Desembre2003					
Dilluns	1 ✳ Dia Mundial de la Sida	8 ✝ Immaculada Concepció de Maria 🌀 Bodhi	15	22	29 ✈ Zartusht-no Diso
Dimarts	2	9	16 ☾	23 🌐	30 ☾
Dimecres	3 ✝ Presentació de Maria (cal. julià)	10 ✳ Dia dels Drets Humans	17	24 ✝ Nit de Nadal	31
Dijous	4	11	18	25 ✝ Nadal	
Divendres	5	12	19	26	
Dissabte	6 ✳ Dia de la Constitució Espanyola	13	20 🕯 Hanukkà	27	
Diumenge	7	14	21	28	

Dansa amb màscara que es practica a l'estat principesc de Seraikala, a Orissa (nord de l'Índia).

DHARMA HINDÚ

Imatge i so

L'art hindú colpeix per l'abundor de divinitats que, als ulls dels fidels, es fan presents en imatges —*murti*— pintades o, més sovint, esculpides. Els més representats són els grans déus Vixnú i Xiva, acompanyats de les seves cònjuges, així com la gran deessa anomenada Devi, Durga o Kali. A vegades apareixen sota d'altres manifestacions populars, com Krixna, el diví pastor, o Ganeixa amb el cap d'elefant. Aquestes imatges o ídols es realitzen seguint unes regles estrictes pel que fa a les postures i pel que fa als objectes i animals que els envolten. Són presents al temple, al carrer o a les cases, i són objecte de veneració diària: presentació de flors, d'encens o de llum, postergació i ofrena d'aliments.

El temple hindú està construït al voltant d'una cel·la que acull la divinitat venerada pels sacerdots i els fidels. Per accedir-hi, es passa sota un pòrtic sovint imponent i es travessa un pati, tot plegat profusament decorat de múltiples estàtues i baixos relleus que evoquen la vida i l'acció dels déus.

Per als hindús, la dansa i la música són dos arts majors més. I és que el so precedeix la formació de l'univers i els textos sagrats més antics —els Veda— estan constituïts per himnes destinats a ser cantats. Poetes com Kabir (mort el 1448) o Chaitanya (mort el 1533) van perpetuar aquesta tradició a través dels seus cants de devoció adreçats respectivament al Déu de l'univers i a Krixna. Per la seva banda, el déu Xiva Nataraja —o Senyor de la dansa— dona testimoni de la importància d'aquest art; la manera com més està representat és portant a terme una dansa furient per garantir el cicle de destrucció i de recreació de l'univers.

A l'Índia, és habitual dedicar una bona part de la nit als cants i a representacions que es refereixen a les accions i a les qualitats d'una o altra divinitat. Així, teatre i dansa garanteixen el lligam amb el món diví.

Dansa hindú

Tradicionalment, la dansa està dedicada a una divinitat. També representa episodis de la vida de Krixna o fins i tot grans epopeies del Mahabharata i del Ramayana.

L'Índia coneix vuit grans estils tradicionals de dansa, entre els quals hi ha el kathak, d'inspiració hindú i musulmana, practicat al nord del país, o també el bharata natyam, força estès al sud, sense oblidar el kathakali, drama ballat a la regió de Kerala. La preparació dels dansaires demana molts anys d'entrenament, ja que cada gest i cada postura estan estudiats de manera que el cos sencer manifesti la divinitat.

Festes del mes	
1	✳ Dia de les Illes Balears
2	☾ Aixurà* Festa sunnita del dejuni; festa xiïta de lamentacions pel martiri de Hussein.
2	☼ Mes del Dejuni (del 2 al 20 de març) Primer dia del mes bahaista d'Alà (Sublimitat), inici del període de dejuni de 19 dies.
5	✝ Dia Mundial de la Pregària Es va iniciar l'any 1887 per iniciativa de cristians de diferents continents.
7	🕉 Purim Alegre festival de la primavera que evoca l'alliberament dels jueus en el llibre d'Ester.
7	ॐ Holi Carnaval de primavera i festa de l'amor.
8	✳ Dia Internacional de la Dona A favor de la igualtat entre els sexes i de la defensa de les condicions de vida i de treball de les dones.
14	🕉 Any Nou sikh Any 535 després del naixement de Guru Nanak el 1469.
21	✈ Naw Rúz Any Nou mazdeu 1373, coronació de Yazdegerd III el 632.
21	☼ Naw Rúz Any Nou bahaista 161.
21	⚡ Xubun no hi / Higan (equinocci) Festa de la primavera, visites als temples i als cementiris
25	✝ Anunciació (7 d'abril al calendari julià) Festa catòlica i ortodoxa de l'anunci fet a Maria del naixement de Jesús.
26	✈ Khordad Sal (27 d'agost per als parsis indis) A Iran, els mazdeus celebren el naixement de Zaratustra aquest dia.
28	ॐ Rama Navami Naixement de Rama, avatar de Vixnu.
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna.	

«L'art de la música és diví i eficaç.
És l'aliment de l'ànima i de l'esperit.»

ABDU'L-BAHÁ (1844–1921)

Març2004					
Dilluns	1 ✳ Dia de les Illes Balears	8 ✳ Dia Internacional de la Dona	15	22	29 ☾
Dimarts	2 ☾ Aixurà ☼ Mes del Dejuni	9	16	23	30
Dimecres	3	10	17	24	31
Dijous	4	11	18	25 ✝ Anunciació	
Divendres	5 ✝ Dia Mundial de la Pregària	12	19	26 ✈ Khordad Sal	
Dissabte	6	13 ☾	20 ☼	27	
Diumenge	7 🕉 Purim ॐ Holi	14 🕉 Any Nou sikh 535	21 ✈ Any Nou mazdeu 1373 ☼ Any Nou bahaista 161 ⚡ Xubun no hi / Higan	28 ॐ Rama Navami	

Arquitectura i obertura

Casal d'adoració anomenat Temple del Lotus, a les rodalies de Nova Delhi (Índia).

Bahá'u'lláh, el fundador de la fe bahaista, entre els atributs divins va anomenar la bellesa i va qualificar l’art, inspirat per motius elevats, com una forma d’adoració de Déu. De fet, hom no pot deixar de quedar colpit per l’harmonia i la bellesa que es desprenen dels mausoleus i dels temples bahaistes. A Wilmette (Estats Units d’Amèrica), Kampala (Uganda), Sidney (Austràlia), Frankfurt (Alemanya), Panamà (Panamà), Apia (Samoa) i Nova Delhi (Índia), les cases d’adoració traspuen la cerca de Déu i de la unitat de la humanitat que caracteritza la comunitat bahaista. Totes les seves construccions obeeixen a les mateixes normes: tenir nou costats —xifra simbòlica de la tradició— i un espai central cobert per una cúpula i obert a tots els pobles sense distinció.

A banda de l’arquitectura, alguns artistes bahaistes han destacat sobretot en l’àmbit de la música, de la pintura i de la cal·ligrafia, que són considerades sengles contribucions a la realització de l’ésser humà i a la comprensió mútua en el món.

Baixos relleus i temples del foc

L’art mazdeu s’expandeix a l’època dels reis Aquemènides (entre els segles VI i IV abans de la nostra era). Els monuments funeraris i, encara més, el palau de Persèpolis, destinat prioritàriament a celebrar-hi la gran festa de l’Any Nou, en constitueixen notables exemples. Estan decorats amb baixos relleus que reproduïxen escenes de la vida pública i també figures com els famosos personatges amb ales —prefiguració dels àngels— al servei d’Ahura Mazda, el Déu suprem, que no es representa.

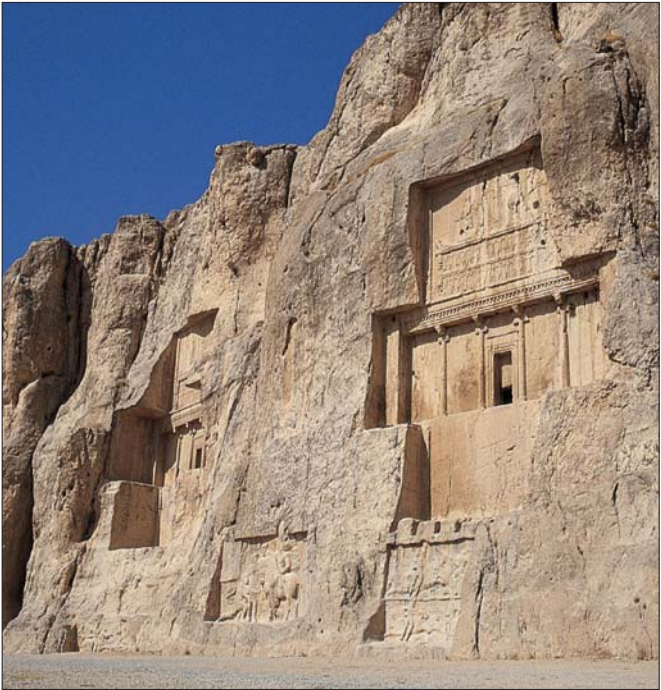
Des de l’època sassànida (entre els segles III i VII de la nostra era), els temples del foc —*âteshgâh*—, dotats de quatre pilars dominats per una cúpula, es van imposar com a centres del culte mazdeu, dels quals era absent qualsevol representació figurativa.

El Temple del Lotus

L’ordinador, el formigó i el marbre han possibilitat aquesta realització en forma de lotus, símbol a l’Índia de la puresa i de l’espiritualitat, de 40 m d’alçada i 70 m de diàmetre. Les nou entrades que hom franqueja després de descalçar-se, evocuen la diversitat dels camins que condueixen a Déu. La sala central és totalment sobria, d’acord amb l’absència de jerarquia i de litúrgia que caracteritza la comunitat bahaista. Aquest edifici rep 70 milions de visites anuals.

Art funerari

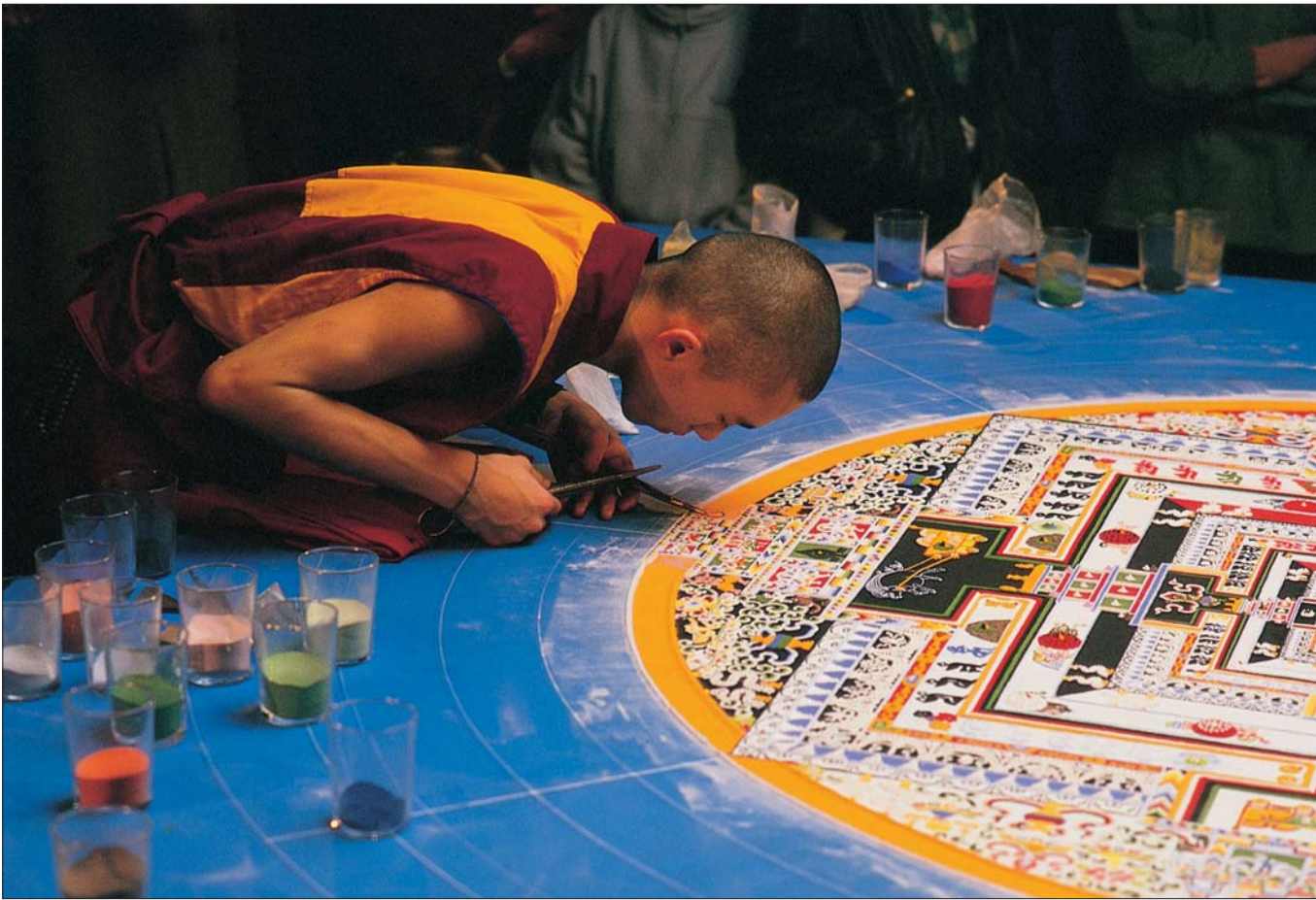
Damunt de la façana rocallosa en la qual es van foradar les tombes dels reis aquemènides, la creu simbolitza la trobada entre verticalitat i horitzontalitat: la vida i la mort. Les columnes assimilen la cambra mortuòria amb un palau, mentre que el baix relleu representa el rei dempeus damunt del tron portat pels pobles de l’imperi i saludant l’emblemata d’Ahura Mazda: un disc solar alat amb la part superior d’un cos humà. Sens dubte a la part inferior de la creu s’hi celebraven cerimònies.

Tombes de Darios i de Xerxes a Naqsh-e Rustan (Iran).

Festes del mes					
1	✱ Cap d'Any		5		19
Inauguració de l'any nou civil, anunciada per les celebracions de la nit de Cap d'Any, del 31 de desembre a l'1 de gener.			☞ Naixement del Guru Gobind	† Teofania (cal. julià)	☞ Vasanta Panchami / Sarasvati Puja
1	✎ Ganjitsu (de l'1 al 3 de gener)			✱ Dia de Martin Luther King	
Any Nou japonès, amb decoracions, celebracions i visites als temples xintoïstes.					
5	☞ Naixement del Guru Gobind		6		20
Nascut el 1666, Gobind Singh és el desè i l'últim guru o fundador sikh.			† Epifania / Teofania		27
6	† Epifania (catòlica)				
Teofania (ortodoxa) (19 del calendari julià)					
A Occident, festa dels Reis, adoració dels mags.					
A Orient, revelació de Jesús en tant que fill de Déu en el moment del seu baptisme.					
7	† Nadal (calendari julià)		7		21
Gran festa del naixement de Jesús en un establen a Betlem.			† Nadal (cal. julià)	☞ Makara Samkranti	28
14	☞ Makara Samkranti / Pongal				
Solstici d'hivern i Any Nou solar; veneració del sol.					
18	† Setmana de pregària per a la unitat dels cristians				
Pregària ecumènica, iniciativa llançada per Paul Couturier el 1935 (del 18 al 25 de gener).					
19	✱ Dia de Martin Luther King				
Celebració, des del 1994, de la vida i el llegat de Martin Luther King.					
22	☯ Any Nou xinès (Yüan Tan)				
Festival de l'Any Nou xinès celebrat amb danses, focs artificials, flors i obsequis (any del mico 4640 o 4702).					
26	☞ Vasanta Panchami / Sarasvati Puja				
Festa de Sarasvati, deessa de l'educació i de les arts.					
30	✱ Dia Internacional de la No-Violència i la Pau				
Aniversari de la mort de Mahatma Gandhi.					
31	☾ Hajj*				
Inici del Hajj o pelegrinatge ritual que els musulmans realitzen cada any a la ciutat de la Meca.					
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna.					

Gener					
2004					
Dilluns		5	12	19	26
		☞ Naixement del Guru Gobind		† Teofania (cal. julià)	☞ Vasanta Panchami / Sarasvati Puja
				✱ Dia de Martin Luther King	
Dimarts		6	13	20	27
		† Epifania / Teofania			
Dimecres		7	14	21	28
		† Nadal (cal. julià)	☞ Makara Samkranti		
Dijous	1	8	15	22	29
	✱ Cap d'Any			☯ Any Nou xinès	
	✎ Ganjitsu				
Divendres	2	9	16	23	30
					✱ Dia Internacional de la No-Violència i la Pau
Dissabte	3	10	17	24	31
					☾ Hajj
Diumenge	4	11	18	25	
			† Setmana de pregària per a la unitat dels cristians (18-25)		

Monjo tibetà acabant un mandala de sorra destinat a ser destruït seguidament.

L'art del mandala

Ja sigui pintat, esculpit en la pedra o fet amb l'ajuda de grans de sorra de colors, el mandala —‘cercle’ en sànscrit— és una representació simètrica i simbòlica de l'univers en forma de cercle. Es pot considerar com la descripció sobre un pla d'un palau quadrat que té quatre portes. En cadascuna d'elles i al centre s'hi troba una família de budes; aquestes cinc famílies s'associen a un color; cadascuna representa una energia i un aspecte de la saviesa. El mandala, que és característic de la tradició tântrica del Tibet, està destinat a la meditació i en ell els fidels són convidats a visua-

litzar una d'aquestes famílies per adquirir-ne les qualitats. La realització del mandala s'acompanya amb la recitació de mantres, i està encaminada a concentrar les energies i a assegurar la correspondència entre les esferes humana i celestial.

En aquesta fotografia s'hi veu un monjo que treballa pacientment en la confecció d'un mandala de sorra acolorida que finalment serà destruït en el curs d'una cerimònia per la qual s'expressarà plenament la imperpetuïtat de tota cosa.

Estupa i mandala

Fins al principi de la nostra era, la tradició budista va evitar tota representació que no fos simbòlica. Podem esmentar el lotus, que evoca la puresa, o la roda de vuit radis, que recorda l'òctuple camí. Pel que fa a l'estupa, monument destinat originàriament a acollir les relíquies de Buda, no porta imatges.

Més tard, la devoció envers el Buda històric i les altres figures celestes va marcar profundament l'art búdic. Tant és així que ara són in comptables les estàtues que li han estat dedicades, ja siguin minúscules o monumentals. Per sobre de la diversitat dels seus estils i de les postures adoptades —assegut, dempeus o jagut— l'estatuari búdic obeeix a unes regles ben establertes, que alhora transmeten un ensenyament i alimenten la veneració dels fidels.

Pagodes, temples o monestirs: l'arquitectura és una altra expressió de l'art búdic, que ha sabut adaptar-se a les diferents cultures asiàtiques així com a les necessitats de la comunitat —*sangha*— dels monjos i monges, i també a les pràctiques dels laics.

Per altra banda, la tradició budista ha desenvolupat altres arts, com la cal·ligrafia o la pintura. Les minia-tures que guarneixen els manuscrits, els dibuixos, els frescos i les pintures sobre teixit il·lustren els episodis de la vida de Buda i dels éssers que hi estan relacionats. Pel que fa als quadres que representen la roda de la vida, recorden les trampes de l'existència i conviden a sortir del cicle de les morts i dels renaixements per accedir al nirvana o deslliurament final.

Al Japó, els budistes han desenvolupat diverses pràctiques per cultivar l'esperit interior, com la cerimònia del te, molt ritualitzada, la disposició dels jardins de pedres zen o també les arts marcial, que exigeixen un control perfecte d'un mateix.

Festes del mes		Febrer					2004
2	† Presentació al Temple (Candelera) (15, calendari julià) Festa ortodoxa i catòlica de la presentació de Jesús al Temple de Jerusalem i de la purificació de Maria.		2 † Presentació al Temple ☾ Aid al-Adha	9	16	23 † Gran Quaresma ortodoxa	
2	☾ Aid al-Adha* Primera de les grans festes musulmanes, en què es commemora el sacrifici d'Ismael, fill d'Abraham. Constitueix el punt culminant del pelegrinatge a la Meca.		3	10	17	24	
6	✿ Magha Puja A Tailàndia, Tots Sants o Dia del Dharma, en record de la regla dels monjos.		4	11	18 ॐ Mahashivaratri	25 † Quaresma	
15	✿ Parinirvana Festa mahayana de la marxa de Buda cap al nirvana, a l'edat de 80 anys.						
18	ॐ Mahashivaratri Nit del Gran Xiva: la seva dansa còsmica crea, manté i destrueix el món.		5	12	19	26	
21	✿ Losar Any Nou tibetà 2131: 15 dies de festes centrades en la vida de Buda.						
22	☾ 1r de muharram* Any Nou musulmà 1425.		6 ✿ Magha Puja	13	☾ 20	27	
23	† Gran Quaresma ortodoxa (calendari julià: del 23 de febrer a l'11 d'abril) 40 dies d'abstinència, llevat del diumenge, per preparar el Divendres Sant i la Pasqua.						
25	† Quaresma Després del Dijous Gras, el Dimecres de Cendra assen-yala l'inici de la Quaresma (del 25 de febrer a l'11 d'a-bril).		7	14	21 ✿ Losar	28	☾
* Data variable (1 o 2 dies) en funció de l'observació de la lluna.							
		Diumenge	1	8	15 † Presentació al Temple (cal. julià) ✿ Parinirvana	22 ☾ 1r de muharram del 1425	29